

Horizons-ohjelma; loppuraportti, ryhmä 5

Tulevaisuuden kasvu, edistys ja hyvinvointi

1. Tavoitteet

Projektityön tavoitteena oli löytää maailmalta ratkaisuja seuraaviin kysymyksiin:

- Miten julkinen hallinto voisi entistä paremmin tukea kulloistakin hallitusta pyrkimyksissä vastata haasteisiin, jotka kumpuavat tulevaisuuden komplekseista megatrendeistä, kuten ilmastonmuutoksesta, väestön ikääntymisestä, työn murroksesta, alueellisesta eriytymisestä ja hyvinvointierojen kasvusta?
- Miten tulevaisuuden hyvinvointia voisi parhaiten edistää rajallisilla resursseilla, kun talouskasvu hidastuu ja julkiseen palvelutarjontaan kohdistuvat odotukset ja tarpeet kasvavat?

Hyvinvointibudjetointia on esitetty ratkaisuna siihen, miten ihmisten hyvinvointi voidaan tuoda päätöksenteon keskiöön. Hyvinvointibudjetoinnille ei kuitenkaan ole olemassa selkeää määritelmää. Suppeimmillaan hyvinvointibudjetointi voi olla hyvinvointitavoitteisiin liittyvien päätösten tekeminen näkyväksi talousarviossa esim. kokoamalla yhteen tiettyä ilmiötä koskevista määrärahoista. Laajimmillaan hyvinvointibudjetointi voi tarkoittaa julkisen hallinnon rakenteiden ja toimintatapojen merkittävää muuttamista.

Halusimme projektityössämme löytää vastauksen kysymykseen, mitä onnistunut hyvinvointibudjetointi edellyttää julkiselta hallinnolta. Pyrimme tunnistamaan benchmarking-kohteemme julkisen hallinnon käytänteistä ne tekijät, joiden on koettu olevan tärkeimpiä hyvinvoinnin edistämisen kannalta. Koska hyvinvointibudjetointia voi toteuttaa hyvin monin eri tavoin, eivätkä kaikki toteutustavat sellaisenaan sovi joka maahan, jätimme erilaisten mallien tai julkisen hallinnon rakenteiden vertailun projektityömme ulkopuolelle.

2. Benchmark: Uusi- Seelanti

Valitsimme benchmarking-kohteeksi Uuden-Seelannin, koska se on viime vuosina noussut näkyväksi esimerkiksi maasta, jossa hyvinvointibudjetointi on viety pitkälle. Totesimme, että Uudessa-Seelannissa hyvinvointibudjetointi on ollut pitkäjänteisen työn tulos, joka on pystytty asemoimaan onnistuneesti myös osaksi maabrändiä.

Toteutimme benchmarkingin koronavirustilanteen vuoksi videokonferenssina Uuteen-Seelantiin, tutustumalla Uuden-Seelannin viranomaisten aiheesta tuottamiin podcasteihin, infovideoihin ja dokumentteihin sekä kysymällä taustatietoja OECD:n Uuden-Seelannin maadeskiltä. Päälähteenä työssä on ollut Andrew Blazey (OECD), joka on aiemmin työskennellyt Uuden-Seelannin valtiovarainministeriössä ja ollut kehittämässä Uuden-Seelannin hyvinvointibudjetointia. Projektiryhmä kuuli myös Suomessa seuraavia tahoja: Johanna von Knorring (VM), Tuula Varis (VTV), Seppo Määttä (VNK).

Keskityimme benchmarkingissa hyvinvointibudjetoinnin tavoitteisiin, käytännön budjettiprosessin toteuttamismuotoihin sekä menestystekijöiden analysointiin. Erityisesti kiinnostuimme uudenlaisista yhteistyömalleista ja johtamistavoista, joista voisi olla hyötyä myös Suomen hallinnossa.

Uudenlaisen yhteistyön edellytyksenä on pitkäkestoiset kehittämiskohteet ja niihin sitoutuminen. Yhteistyön rakentuminen eri toimijoiden välillä vaatii paljon aikaa, työtä ja sitkeyttä. On myös välttämätöntä jalkautua kansalaisten joukkoon, jotta löydetään vaikuttavat tavat toimia.

7.6.2020

Uudessa-Seelannissa johtamisen lähtökohtana on kokonaisvaltaisuus ja poikkihallinnollisuus. Organisaatioiden välinen yhteistyö ja uudet yhteistyön tavat edellyttävät selkeitä ja pitkäkestoisia tavoitteita ja tietoon perustuvaa tavoitteissa etenemisen seurantaa.

Uuden-Seelannin mallin onnistumisen elementtejä ovat avoimuus sekä alhaalta ylöspäin muokkautuva hyvinvoinnin kehittämistyö. Aidot tarpeet ja vaikuttavat keinot löytyvät kansalaisilta, järjestöiltä ja hallinnon eri tasoilta. Hyvinvoinnin teemat ovat suhteellisen pysyviä. Poliittinen sitoutuminen pitkäkestoisiin hyvinvoinnin tavoitteisiin on edellytys onnistumiselle. Työ on edennyt yritysten ja erehdysten kautta; aina ei etukäteen voi tietää, mikä toimintatapa vie eteenpäin. Tiedon kerääminen kehittämistyön alusta saakka ja tiedon kautta rakennettu seuranta tukevat päätöksentekoa, johtamista ja viestintää.

3. Johtopäätökset ja suositukset

Työryhmä tunnisti seuraavat konkreettiset johtopäätökset ja suositukset, joita voitaisiin harkita otettavaksi käyttöön myös Suomessa.

- Suomessa on jo hyödynnetty monia samoja elementtejä kuin Uudessa-Seelannissa (esim. tietoon perustuva päätöksenteko, ilmiöbudjetoinnin kokeilut), mutta niitä ei ole saatu läpileikkaavasti vakiinnutettua osaksi hallinnon toimintaa ja poliittista päätöksentekoa.
- Yhteiskunnan ja kansalaisten hyvinvointia tukevat **teemat/ilmiöt ovat pysyviä tai pitkäkestoisia** (esim. mielenterveys). Tarvitaan pitkäjänteisyyttä yli hallituskausien: vaikka hyvinvointiin vaikuttavat tekijät eivät vaihdu, poliittiset painotukset voivat silti muuttua.
- Poliittisen johdon ja valtion ylimmän johdon **sitoutuminen** pitkäkestoisiin kehittämistavoitteisiin on välttämätöntä.
- Teemoihin/ilmiöihin vaikutetaan **alhaalta ylöspäin**; on välttämätöntä jalkautua ihmisten pariin, jotta löydetään vaikuttavia tapoja toimia.

Kokeiltavaksi Suomessa:

- Kehitettävistä teemoista kerätään alusta saakka **yhteistä tietopohjaa**. Suomeen tarvitaan enemmän tietoon perustuvaa päätöksentekoa (vrt. Uuden-Seelannin Living Standards Framework); huom. tietosuojahaasteet.
 - Selvitetään, mitkä tekijät Suomessa lisäävät hyvinvointia ja missä ovat haavoittuvuudet ja puutteet hyvinvoinnissa.
 - Määritellään näitä tekijöitä kuvaavat indikaattorit.
 - Rakennetaan tietopohja kunkin hyvinvointi-indikaattorin tilasta eri ihmisryhmissä/alueilla, niihin vaikuttavista tekijöistä ja eri indikaattoreiden välisistä kytköksistä.
 - Hyödynnetään tietopohjaa hyvinvointitavoitteiden ja –toimenpiteiden määrittelyssä, toimenpide-ehdotusten arvioinnissa ja toimeenpanon seurannassa.
- Toteutetaan kokeiluna esim. **uudenlainen lähestymistapa budjettivalmisteluun**, bileraalisesta multilateraaliseen (poikkisektoraaaliset yhteiset esitykset, esimerkiksi mielenterveyden alalla).
- **Panostetaan viestintään**. Kerrotaan kansalaisille avoimesti hyvinvointitavoitteiden saavuttamisesta ja seurannasta. Sisällytetään ilmiöpohjainen/hyvinvointibudjetointi osaksi maakuvaa/brändäystä.

Less is more!

Pitkäjänteisellä kehitystyöllä ja poliittisella sitoutumisella pystytään panostamaan ihmisten ja ihmisryhmien hyvinvointiin tehokkaasti myös rajallisilla resursseilla.